

Kvinnor, kropp och hälsa

Boken *Kvinnor, kropp och hälsa*¹ är ett av många uttryck av den aktivitet som äger rum vid "Kvinnis" eller Institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi. Den bottnar också i det forskningsintresse för könsrelaterad hälsa som Sociologiska institutionen vid ÅA har odlat under många år. Boken är ett resultat av ett gemensamt intresse för forskning men också av undervisning inom området. Att skapa en lärobok i ämnet är därför en logisk följd av såväl forskningen som undervisningsarbetet.

Antologin tar sitt teoretiska avstamp i Judith Butlers performativitetsteori, att talet och praktiker kring kroppen är upprepade iscensättningar av verkligheten. Tanken här är att det materiella, i detta fall kroppen, inte är utgångspunkten. Intresset ligger snarare på att studera vilka processer som reglerar och disciplinerar våra kroppar. Poängen är då, enligt Butler och enligt författarna i denna antologi, inte att frågå från kategorier som kropp och kön som tankeredskap utan att utvidga begreppen och på ett inkluderande sätt se vilka kroppar som får finnas och vilka liv som får levas. Detta blir tydligt i Jennie Westerlunds artikel om en ung kvinnas berättelse om bröstcancer, om den tystnad som finns bland dem som inte passar in inom kategorin "vackra bröst".

Ett annat spår som denna bok är uppbyggd kring är den postkoloniala kritiken av det feministiska projektet med den vita medelklasskvinnan i maktposition. Detta blir tydligt bland annat i Salla Tuoris artikel där

1 *Kvinnor, kropp och hälsa*. Red. Elina Oinas och Jutta Ahlbeck-Rehn. Lund: Studentlitteratur 2007, 304 s.

diskurser om heterosexualitet och heteronormativitet analyseras utgående från ett mångkulturellt kvinnoprojekt. Också Marika Kivinen tar sitt avstamp i postkolonial kritik i sin analys av ett nummer av tidskriften *Astra Nova* där könsstympning behandlas och där ett "vi" (vita, västerländska kvinnor) polariseras mot ett "dom" (afrikanska kvinnor).

I samband med hälsofrågor gäller det också att ifrågasätta en gemensam stereotyp uppfattning av "kvinnor". En möjlighet är då att studera kropparnas historia som diskursiva praktiker. Vad hälsa är diskuteras inte ur ett medicinantropologiskt synsätt här utan ses som "ett aktivt förhållningssätt till normativa ideal där situationsbundna former av aktörsskap formas genom medvetandehöjning och (fel)repetitioner".

Antologin inleds med en introduktion till ämnet av redaktörerna Elina Oinas och Jutta Ahlbeck-Rehn. Utgångspunkten är att studera huruvida individens privata hälsofrågor också är frågor om kön, genus och samhälle eftersom sjukdomar och sjukdomsupplevelser (tyvärr) inte är könsneutrala. I inledningen görs en positionering av redaktörerna i denna antologi i relation till äldre feministisk forskning om kvinnor, kropp och hälsa. Detta görs på ett mycket skickligt sätt så att också den som inte är så insatt i feministiska hälsofrågor kommer till insikt om utvecklingen inom denna forskning. Det som också gör inledningen läsvärd är att det mest centrala i antologins elva bidrag vävs in i denna introducerande text på ett givande vis.

De flesta bidragen i antologin är skrivna av feministiskt orienterade samhällsvetare. Två av bidragen är skrivna av litteraturvetare som presenterar de

konstituerande praktikerna i fiktiva representationer. I bidragen utgår författarna från de centrala begreppen kropp och hälsa i olika hög grad. De bidrag där hälsa och kropp är i fokus är bland annat Jutta Ahlbecks artikel om menstruationens medicinska diskurs vid 1900-talets början med utgångspunkt i kvinnliga mentalpatienter på Själo hospital. Pia Liljeroths intressanta artikel handlar om hur förlossningsrädsla behandlas i medicinska texter. Jennie Westerlund skriver om hur unga kvinnor ser på sin kropp i spåren av bröstcancer och ser på den tystnad som finns kring det som ett ohälsosamt drag i vårt samhälle. Den, i mitt tycke, intressantaste artikeln i antologin är Sari Charpentiers text om ilska som klimakteriesymtom i arbetslivet. Föreställningen om den ilska, lite bittra äldre kvinnan förkommer ymnigt i såväl populärkulturella representationer, vitsar som i gamla folksagor. Charpentiers utgår från intervjuer med kvinnor i sextioårsåldern och försöker se hur klimakteriet samt ilska som ett symptom på det omtalas. Detta kan ses som en könad praktik på så sätt att äldre män omtalas som erfarna och kloka medan äldre kvinnor omtalas som trötta och vresiga. Istället för att se ilskan som ett uttryck av samhällsposition eller som motstånd granskar hon ilskan i dess kontext och ser hur föreställningar om arbetsliv och klimakterium skapar villkor för kvinnors aktörsskap. Missnöjet på arbetsplatsen

behöver inte bero på hormoner utan kan få sin förklaring i dåliga arbetsförhållanden. De övriga artiklarna poängterar inte hälsa i någon högre utsträckning utan tar fram kroppslighet och könade praktiker.

Att skriva antologier är inte helt lätt. I vissa fall är den röda tråden för tunn och artiklarna för spretiga. Andra gånger kan artiklarna te sig för likadana där samma teoretiska bas upprepas gång på gång. Antologin *Kvinnor, kropp och hälsa* har inte fallit i någondera gropan mycket tack vare en välslutad inledning som gör att den teoretiska utgångspunkten inte behöver upprepas. Vissa bidrag föll mig mera i smaken men det beror helt enkelt på att dessa ämnen intresserade mig mera. Det som jag ändå saknar är en större närhet till empirin. Trots att vissa artiklar baserar sig på intervjuer och utdrag ur dem ges uppfattar jag dem som exempel på teoretiskt resonemang. Detta är förstås inte något fel men som folklorist skulle jag ha önskat ett mera materialnära tillvägagångssätt. Den feministiska forskningen har kritiserats för att vara teoritung och det kan man också säga om denna bok. Men fokus på teoriska resonemang inom den feministiska forskningen har gjort att den har haft mycket att erbjuda åt andra vetenskapsgrenar, så också åt etnologin och folkloristiken.

Lena Marander-Eklund